

დასავლეთის და რუსეთის განსხვავებული მიდგომა „რბილი ძალის“ მიმართ

წინამდებარე სტატიაში განხილულია დასავლური სამყაროსა და რუსეთის განსხვავებული მიდგომები „რბილი ძალის“ მიმართ. ცნობილმა ამერიკელმა მეცნიერმა ჯოზეფ ნაიმ, მე-20 საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს მსოფლიოს გააცნო ახალი ტერმინი „რბილი ძალა“. მისი განმარტებით ეს არის სახელმწიფოს უნარი, „ხისტი ძალის“ გამოყენების გარეშე, დადებითი განწყობებისა და დამოკიდებულებების შექმნით, ზეგავლენა მოახდინოს საერთაშორისო სისტემის სხვა აქტორებზე. ფაქტიურად ის წარმოადგენს კულტურულ ძალას, რომლის მეშვეობითაც სახელმწიფოები ახორციელებენ საკუთარი საგარეო პოლიტიკური მიზნების რეალიზებას. იგი ეფუძნება სამ ძირითად ელემენტს, როგორცაა: კულტურა, პოლიტიკური ღირებულებები და საგარეო პოლიტიკა. ყველაზე მნიშვნელოვანი და პრინციპული ელემენტი, რომელიც განსაზღვრავს რბილ ძალას, როგორც კულტურაზე დაფუძნებულ ზემოქმედების საშუალებას, არის მისი გამოყენების ნებაყოფლობითი ხასიათი და ლიბერალური პრინციპების პატივისცემა. ანუ მისი რეალიზაცია მხარეთა სურვილის საფუძველზე ხორციელდება და არა ძალადობრივი და თავს მოხვეული მეთოდებით.

მაშინ, როდესაც ჯ. ნაი „რბილი ძალის“ ტერმინს ამკვიდრებდა, საბჭოთა კავშირი თავისი არსებობის უკანასკნელ წლებს ითვლიდა. სოციალისტური ბანაკის დაშლამ და მსოფლიო არენაზე ახალი საერთაშორისო აქტორების გამოჩენამ ხელსაყრელი ნიადაგი შექმნა დასავლური „რბილი ძალის“ გამოყენებისთვის. მისი ძალისხმევით განხორციელდა ყოფილი სოციალისტური ბანაკის ევროპული სახელმწიფოების ძირითადი ნაწილის „ვესტერნიზაცია“ (დასავლური ფასეულობების და კულტურის გავრცელება).

აღნიშნული გარემოება ყოვლად მიუღებელი იყო რუსეთის მმართველი ელიტისთვის. პრეზიდენტმა ვ. პუტინმა მიზნად დაისახა ყოფილ საბჭოთა ქვეყნებზე ზეგავლენის დაბრუნება, რისთვისაც საჭირო გახდა გარკვეული ცვლილებების შეტანა საგარეო პოლიტიკაში. 2007 წელს რუსეთის ოფიციალურ დოკუმენტებში პირველად გამოჩნდა ტერმინი „რბილი ძალა“. აღნიშნული მექანიზმი შექმნილი იყო როგორც მეზობელ სახელმწიფოებზე ზემოქმედების საშუალება.

მიუხედავად ანალოგიური ტერმინის დამკვიდრებისა, მისი შინაარსი მნიშვნელოვნად განსხვავდება დასავლური „რბილი ძალისგან“. ფაქტიურად რუსეთის მმართველმა წრეებმა შეიმუშავეს დასავლური მოდელის საწინააღმდეგო მექანიზმი. პირველ რიგში მისი დანიშნულებაა მოახდინოს ლიბერალიზმის დემონიზაცია და მის მეზობელ სახელმწიფოებში ნეგატიური განწყობების შექმნა დასავლური დემოკრატიის წინააღმდეგ. მისი მეორე ამოცანაა წარმოაჩინოს რუსეთი, როგორც ტრადიციების, ეროვნული იდენტობის და მართლმადიდებლობის ერთადერთი დამცველი მსოფლიოში. მის შემუ-

შავებაში დიდი როლი ითამაშა რუსი მეცნიერის ალექსანდრე დუგინის იდეოლოგიურმა მოდელმა „ნეოევრაზიანიზმის“ (რამოდენიმე კონცეფციით გაერთიანებული იდეოლოგიური მიმდინარეობა, რომელთა შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია ალექსანდრე დუგინის ნაშრომებს) შესახებ. ის დაფუძნებულია კონსერვატიულ ღირებულებებზე და ეწინააღმდეგება ანგლო-საქსურ ცივილიზაციას, კერძოდ, ევროპა-აშშ-კანადის კავშირს. ა. დუგინი აცხადებს, რომ აღნიშნული ქვეყნები წარმოადგენენ საზღვაო სახელმწიფოებს, რომელთა ძირითად ღირებულებას წარმოადგენს თავისუფლება, ინდივიდუალიზმი და საბაზრო ეკონომიკა, ხოლო იდეოლოგიური კუთხით ისინი ემხრობიან ულტრა ლიბერალიზმის გლობალიზაციას. ნეოევრაზიანიზმის მიხედვით კი, ევრაზია თავისი არსით მოიცავს სახმელეთო სახელმწიფოებისთვის დამახასიათებელი კონტინენტალიზმის კონსერვატიულ ფილოსოფიას, რომლის ძირითად ფასეულობებში ტრადიციონალიზმი და რელიგია შედის.

ამგვარად, რუსეთსა და დასავლურ სამყაროს განსხვავებული მიდგომები გააჩნიათ „რბილი ძალის“ მიმართ. დასავლური მოდელი მიზნად ისახავს საკუთარი ინტერესების შესაბამისად, მიმზიდველობის საფუძველზე, ურთიერთმომგებიანი პოლიტიკის გატარებას. რუსეთის შემთხვევაში, „რბილი ძალის“ განსაზღვრებაში შესაძლებელია მოვაქციოთ ყველა ინსტრუმენტი, რომელიც ხისტი ძალის (სამხედრო კომპონენტი) განმარტებაში არ ჯდება. ამავდროულად ის მიზნად ისახავს მხოლოდ საკუთარი პოლიტიკური ინტერესების გატარებას, რისთვისაც ახდენს მისი დაინტერესების ქვეშ მყოფი სახელმწიფოს დარწმუნებას პროპაგანდისტული, დეზინფორმაციული ან ანტისისტემური ძალების მხარდაჭერით. შესაბამისად, აღნიშნულ მიდგომას „რბილი ძალის“ ამოსავალ გაგებასთან საერთო არაფერი აქვს.

საკვანძო სიტყვები: რბილი ძალა, ხისტი ძალა, ლიბერალიზმი, ნეოევრაზიანიზმი, ინდივიდუალიზმი, კონტინენტალიზმი.

მსოფლიოს ლიდერი ქვეყნების უმეტესობას სურს ჰქონდეს პოზიტიური იმიჯი და იყვნენ მიმზიდველი სხვა პოლიტიკური სუბიექტებისთვის, მათზე ზეგავლენის მოპოვების მიზნით. ამისთვის ისინი წარმოაჩენენ სხვა სახელმწიფოებისთვის დახმარების გაწევის შესაძლებლობას სხვადასხვა სფეროში, ხოლო სანაცვლოდ იღებენ მათ კეთილგანწყობას და სხვადასხვა პოლიტიკური ამოცანების გადაჭრის შესაძლებლობას. შესაბამისად, ისინი ცდილობენ საკუთარი გავლენის გავრცელებას სხვა ქვეყნების დაინტერესების და არა იძულების მეშვეობით. ამგვარი ზემოქმედების მეთოდი წარმოადგენს ამერიკელი მეცნიერის ჯოზეფ ნაის მიერ შემუშავებული „რბილი ძალის“ კონცეფციის კლასიკურ ფორმას [1], რომელიც აქტიურად

გამოიყენება დასავლური სამყაროს ქვეყნების საგარეო პოლიტიკის სფეროში.

ცივი ომის შემდგომ ეპოქაში მთავარი საერთაშორისო აქტორები ირჩევენ გამოიყენონ რბილი, ვიდრე ხისტი ძალა. მათი თქმით, ეკონომიკური, სოციალურ-კულტურული, ინსტიტუციური და სამართლებრივი ინსტრუმენტები უფრო ეფექტიანია დღევანდელ მსოფლიოში, ვიდრე სამხედრო ძალა ან პირდაპირი პოლიტიკური და ეკონომიკური ზეწოლა [2].

მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებიდან, ზემოხსენებული ინსტრუმენტების მეშვეობით ყოფილი სოციალისტური ბანაკის სახელმწიფოების ვესტერნიზაცია განხორციელდა, რის შედეგადაც ევროკავშირი და ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსი რუსეთის საზღვ-

რებთან გაფართოვდა. ამგვარი გარემოება კრემლისთვის ყოველად მიუღებელი იყო.

აქედან გამომდინარე მისთვის აუცილებელი გახდა შესაბამისი ინსტრუმენტების შემუშავება, რომლითაც მოახდენდა პოსტსაბჭოთა სივრცეში პოლიტიკური გავლენის დაბრუნებას და დასავლურ რბილ ძალასთან დაპირისპირებას.

ამ მიზნით, 2000-იანი წლების შუა პერიოდიდან რუსეთი ცდილობდა შეემუშავებინა რბილი ძალის საკუთარი კონცეფცია და მისი განხორციელების მექანიზმი. თავდაპირველად ის ფორმალურად შეემუშავდა, როგორც საგარეო პოლიტიკის დოქტრინის ნაწილი, 2013 წელს. რუსეთის უმაღლესმა ლიდერებმა (მათ შორის პრეზიდენტი ვლადიმერ პუტინი) განაცხადეს, რომ რბილი ძალის ინსტრუმენტები ყველაზე მნიშვნელოვანია კრემლის საგარეო პოლიტიკის არსენალში. თუმცა ბოლო ათწლეულების განმავლობაში მოსკოვმა არაერთხელ გამოიყენა სამხედრო აგრესია პოსტსაბჭოთა სივრცეში [3].

შესაბამისად, რუსეთის საგარეო პოლიტიკაში აღნიშნული ინსტრუმენტის დანერგვა არ გამოირცხავს სამხედრო ძალის გამოყენებასაც საკუთარი ინტერესების განხორციელების პროცესში. არსებობს მოსაზრება, რომ კრემლის მიერ შემუშავებული რბილი ძალა შერწყმულია ხისტი ძალის კომპონენტებთან და ხშირ შემთხვევაში გამოიყენება, როგორც ძალდატანების მექანიზმი. ამ შემთხვევაში უნდა გვესმოდეს, რომ მის ხელთ არსებული არა მარტო სამხედრო კომპონენტი, არამედ ეკონომიკური, პოლიტიკური და საინფორმაციო ბერკეტებიც გამოიყენება როგორც იძულების საშუალება საკუთარი გეოპოლიტიკური მიზნების მისაღწევად. აღნიშნული საფრთხეს უქმნის იმ სახელმწიფოებს, რომლებიც რუსეთის ტრადიციული გავლენის სფეროში მოიაზრებიან და პროდასავლური პოლიტიკის კურსის დეკლარირებას ახდენენ, მათ შორის საქართვე-

ლოს. აგრეთვე უარყოფით გავლენას ახდენს ევროატლანტიკური სტრუქტურების ერთიანობაზე და მათ საგარეო პოლიტიკურ ინტერესებზე. 2017-2020 წლების საქართველოს თავდაცვის სტრატეგიული მიმოხილვის დოკუმენტში [5] და 2017-2020 წლებისთვის ევროკავშირსა და ნატოში საქართველოს გაწევრიანების კომუნიკაციის შესახებ საქართველოს მთავრობის სტრატეგიაში [6], რუსული რბილი ძალა პირველად დაფიქსირდა, როგორც საფრთხე.

რუსეთის რბილი ძალის სტრატეგია შედარებით ახალი თემაა აკადემიურ ლიტერატურაში, შესაბამისად, ის ნაკლებად შესწავლილი და გამოკვლეულია. სტატიაში წარმოდგენილია მცდელობა განიმარტოს რუსეთის მმართველი ელიტის აღქმა და მიდგომები რბილი ძალის მიმართ, ასახულია მისი იდეოლოგიური საფუძვლები, მიზნები და ინსტიტუციონალური მექანიზმები. ასევე მისი განმასხვავებელი ნიშნები რბილი ძალის დასავლურ მოდელთან შედარებით.

„რბილი ძალის“ დასავლური მოდელი

„რბილი ძალის“ ისტორიულ წინამორბედად შესაძლებელია ჩაითვალოს „კულტურული იდეოლოგიის ჰეგემონის“ კონცეფცია, რომლის ფუძემდებელია იტალიელი ფილოსოფოსი ანტონიო გრამში. ავტორი შეეცადა ეჩვენებინა ბურჟუაზიის მუშათა კლასზე ბატონობის მექანიზმები სტაბილურ კაპიტალისტურ საზოგადოებაში. მისი ვარაუდით, გაბატონებული ბურჟუაზიული კლასი ინარჩუნებს ბატონობას არა მხოლოდ პოლიტიკური და ეკონომიკური იძულების გზით, არამედ იდეოლოგიის მეშვეობითაც. შესაბამისად, ბურჟუაზიულმა კლასმა შეიმუშავა ჰეგემონიური კულტურა, რომელიც პროპაგანდას უწევს საკუთარ ღირებულებებს, რათა დანარჩენმა სოციალურმა ფენებმა გაითავისონ ისინი როგორც „სადი აზრი“ [7].

ტერმინი „რბილი ძალა“ პირველად გამოიყენა პოლიტოლოგმა ჯოზეფ ნაიმ 1980-იან წლებში. მისი განსაზღვრებით ის წარმოადგენს უნარს მიიღოს ის, რაც გსურს მიმზიდველობის გზით და არა იძულების ან მოსყიდვის მეშვეობით [1]. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს არის შესაძლებლობა, მიმზიდველობით და დარწმუნებით მოახდინო ზეგავლენა სხვების გადაწყვეტილებაზე, მიიღონ იგივე შედეგი, რომლის მიღწევაც შენ გსურს. „ხისტი ძალისგან“ განსხვავებით, რომლის ეფექტიანობა ყოველთვის დამოკიდებულია სამხედრო და ეკონომიკურ სიძლიერეზე, „რბილი ძალის“ წარმატებას საფუძვლად უდევს ქვეყნის კულტურა, მისი პოლიტიკური იდეალები, ღირებულებები და საგარეო პოლიტიკის კურსი [8].

ჯოზეფ ნაის მიხედვით „რბილი ძალის“ კონცეფცია ძირითადად დაფუძნებულია ლიბერალური დემოკრატიის პრინციპებზე, როგორცაა კანონის უზენაესობა ყოველდღიურ ცხოვრებაში, საბაზრო ეკონომიკა, კერძო საკუთრება, ადამიანის უფლებები, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები, სამოქალაქო თავისუფლება და პოლიტიკური თავისუფლება ყველა ადამიანისთვის. აგრეთვე აღსანიშნავია, რომ „რბილი ძალის“ დასავლური მოდელის შესაბამისად მშვიდობიანი გარემოს უზრუნველყოფა თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეწყობით და ეკონომიკური გლობალიზაციით არის შესაძლებელი, რაც „იძულებულს“ ხდის სახელმწიფოებს ითანამშრომლონ აღნიშნულ სფეროში.

ავტორი განმარტავს, რომ პოლიტიკურ ლიდერებს დიდი ხანია გააზრებული აქვთ ძალა, რომელიც მომდინარეობს მიმზიდველობიდან. თუ შეგვიძლია რომელიმე ქვეყანას მოვანდომოთ იმის გაკეთება რაც ჩვენ გვინდა, მაშინ აღარ არის საჭირო „მათრახისა“ ან „თაფლის კვერის“ პოლიტიკის გამოყენება მის მიმართ. ჯოზეფ ნაი მიიჩნევს, რომ ავტორიტარულ ქვეყნებში ლიდერები,

საკუთარი მიზნების მისაღწევად ძირითადად იძულებით მეთოდებს მიმართავენ, ხოლო დემოკრატიულ ქვეყნებში პოლიტიკოსები უფრო მეტად უნდა დაეყრდნონ წახალისებასა და მიმზიდველობას. „რბილი ძალა“ ყოველდღიური დემოკრატიული პოლიტიკის მთავარი ელემენტია. ის არის უნარი, განსაზღვრო საკუთარი პრიორიტეტები, რომლებიც ასოცირდება არამატერიალურ აქტივებთან, როგორცაა მიმზიდველი პიროვნება, კულტურა, პოლიტიკური ღირებულებები, ინსტიტუტები და პოლიტიკა.

აშშ-სა და დასავლეთის სხვა წამყვანი ქვეყნების საგარეო პოლიტიკაში ჯოზეფ ნაის იდეები სწრაფად დამკვიდრდა. დასავლეთის მიერ წარმოებულმა „რბილმა ძალამ“ განაპირობა დემოკრატიული ღირებულებებისა და პრინციპების გავრცელება პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში და ფუნდამენტური ცვლილება შეიტანა ყოფილი სოციალისტური ბანაკის ქვეყნების საზოგადოებაში.

„რბილი ძალის“ გამოყენების ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითს, ევროპულ ნაწილში არსებული ყოფილი სოციალისტური ბანაკის სახელმწიფოთა ვესტერნიზაცია წარმოადგენს. რუსეთის მიდგომის შესაბამისად, აღნიშნული პროცესი არა ამ ქვეყნების დამოუკიდებელი არჩევანი, არამედ დასავლეთის ინტენსიური საინფორმაციო კამპანიის შედეგი იყო. დემოკრატიულ ფასეულობათა ტირაჟირებით დასავლეთმა, რუსეთის „ახლო სამეზობლოში“ ევროატლანტიკური სტრუქტურების მიმართ პოლიტიკურად ლოიალური განწყობების ჩამოყალიბებას შეუწყო ხელი, რის შედეგადაც კრემლის გავლენა აღნიშნულ სივრცეში საგრძნობლად შემცირდა.

იმის გათვალისწინებით, რომ რუსეთის ერთ-ერთ ძირითად მიზანს სწორედ რეგიონალური მასშტაბით დომინანტი სახელმწიფოს სტატუსის მოპოვება წარმოადგენს, მის წინაშე „რბილის ძალის“ ალტერ-

ნატიული მოდელის შემუშავების აუცილებლობა დადგა [3].

„რბილის ძალის“ რუსული მოდელი

2005 წელს, რუსეთის პრეზიდენტმა ვლ. პუტინმა საბჭოთა კავშირის დაშლა „მეოცე საუკუნის უდიდეს გეოპოლიტიკურ კატასტროფად“ გამოაცხადა. კრემლის საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთ ძირითად პრიორიტეტად პოსტსაბჭოთა სივრცეში რუსეთის ზეგავლენის გაძლიერება განისაზღვრა. აღნიშნული გადაწყვეტილება კრემლისთვის აუცილებლობას წარმოადგენდა, რადგანაც 21-ე საუკუნის დასაწყისიდან მოყოლებული ადგილი ჰქონდა ისეთ მოვლენებს, როგორცაა სერბეთის ანტისახელმწიფოებრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების მხარდაჭერა აშშ-ის მიერ, საარჩევნო რევოლუციები ყირგიზეთში, მოლდოვაში, საქართველოსა და უკრაინაში, რაც რუსეთის ხელისუფლებაში იწვევდა ძლიერ დაეჭვებას და შემფოთებას [2].

უკრაინაში განხორციელებული ნარინჯისფერი რევოლუციის შემდგომ რუსეთი საბოლოოდ დარწმუნდა, რომ დასავლეთი აქტიურად იყენებდა არასამთავრობო ორგანიზაციებს და სამოქალაქო საზოგადოებას, როგორც საგარეო პოლიტიკის ინსტრუმენტებს. შესაბამისად, რუსეთის ხელისუფლებამაც გადაწყვიტა გამოეყენებინა ანალოგიური საშუალებები საკუთარი საგარეო ინტერესების გატარებისთვის. ეს ინტერესები ანტიგლობალისტური ხასიათისაა და მიზნად ისახავს მულტიპოლარული სამყაროს შექმნას, რომელშიც რუსეთი რეგიონალური ლიდერის როლს შეასრულებს [9].

კრემლმა საკუთარი საგარეო პოლიტიკის განხორციელების სფეროში მოახდინა გარკვეული ცვლილებები, რასაც „რბილი ძალის“ ინსტრუმენტების დანერგვა მოჰყვა. მისი შედგენისთვის მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა რუსი ფილოსოფოსის, პოლიტო-

ლოგის და სტრატეგისტის ალექსანდრე დუგინის მიერ შემუშავებულმა იდეოლოგიურმა მოდელმა ნეოევრაზიანიზმის შესახებ. აღნიშნული ეწინააღმდეგება დასავლურ ცივილიზაციას და ლიბერალური დემოკრატიის პრინციპებს. ის დაფუძნებულია კონსერვატიულ ღირებულებებზე და აერთიანებს ევრაზიულ ცივილიზაციას საერთო მტრის - „ატლანტიზმის“ (კავშირი ევროპას, აშშ-ს და კანადას შორის) წინააღმდეგ. ამ კავშირში შემავალი ქვეყნები წარმოადგენენ საზღვაო სახელმწიფოებს, რომელთა ძირითად ღირებულებას წარმოადგენს თავისუფლება, ინდივიდუალიზმი და საბაზრო ეკონომიკა, ხოლო იდეოლოგიური კუთხით ისინი ემბრობიან ულტრალიბერალიზმის გლობალიზაციას. აღნიშნული კი მიზნად ისახავს უნიპოლარული მსოფლიოს შექმნას და ატლანტიკის სახელმწიფოთა, კერძოდ კი, აშშ-ის ერთპიროვნულ ჰეგემონიას. ნეოევრაზიანიზმის მიხედვით, ევრაზია თავისი არსით მოიცავს სახმელეთო სახელმწიფოებისთვის დამახასიათებელ კონტინენტალიზმის კონსერვატიულ ფილოსოფიას, რომლის ძირითად ფასეულობებში ტრადიციონალიზმი და რელიგია შედის.

ალ. დუგინის იდეოლოგია ძირითადად მიმართულია აშშ-ის წინააღმდეგ, თუმცა ის ასევე დიდწილად ეხება ევროკავშირს და პოსტსაბჭოთა სახელმწიფოებსაც. ევრაზიანიზმის ერთ-ერთ მიზანს სწორედ ყოფილ სოციალისტურ ბანაკში რუსეთის გავლენის სფეროების დაბრუნება წარმოადგენს. ავტორი ცდილობს, შთააგონოს ევროკავშირის და პოსტსაბჭოურ, კონსერვატიულად განწყობილ საზოგადოებას, რომ ლიბერალიზმი თავსმოხვეული იდეოლოგიაა, რომლის დანიშნულებაცაა აშშ-ის მსოფლიო ჰეგემონად დამკვიდრება. ავტორი ცდილობს, მოახდინოს დასავლური სამყაროს ფასეულობების, იდეოლოგიისა და წესრიგის სრული დისკრედიტაცია და გააიგივოს ის მომავლადგ სისტემასთან, რომელიც თავის გადარჩენის

მიზნით დიქტატს, ტირანიასა და ყოველი კოლექტიური იდენტობის განადგურებას მიმართავს [10].

ფაქტიურად რუსული „რბილი ძალა“ მიმზიდველობის მაგივრად პროპაგანდის და დეზინფორმაციის გავრცელებით, ასევე ანტიდასავლურად განწყობილი საზოგადოების მხარდაჭერით ხასიათდება.

ტერმინი „რბილი ძალა“ რუსეთის ოფიციალურ წყაროებში პირველად გამოჩნდა 2007 წლის საგარეო პოლიტიკის მიმოხილვის დოკუმენტში. თავდაპირველად იგი განისაზღვრა, როგორც პოლიტიკის ინსტრუმენტი ახლო სამეზობლოში მცხოვრები თანამემამულეების მიმართ. კრემლის მიერ თანამემამულეები განიხილებიან, როგორც რუსეთის ინტერესების გამტარებლები სხვადასხვა სახელმწიფოებში და მათთან თანამშრომლობა რბილი ძალის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს. 2008 წლის ოქტომბერში რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ს. ლავროვმა განაცხადა, რომ მზარდ როლს თამაშობს ეგრეთ წოდებული „რბილი ძალა“, როგორც უნარი, მოახდინო გარემოზე ზემოქმედება ცივილიზებული, ჰუმანიტარული, კულტურული, საგარეო პოლიტიკისა და მიმზიდველობის სხვა ფორმებით. მან ასევე განაცხადა, რომ საზღვარგარეთ მცხოვრებ თანამემამულეებთან კავშირების გაღრმავება სწორედ ამ ფაქტორების გათვალისწინებით უნდა განხორციელდეს. რუსეთის 2013 წლის საგარეო პოლიტიკის კონცეფციაში კი რბილი ძალა განსაზღვრა, როგორც კლასიკური დიპლომატიის ალტერნატივა და თანამედროვე საერთაშორისო პოლიტიკის შეუცვლელი კომპონენტი, რომელიც წარმოადგენს ინსტრუმენტების კომპლექტს დასახული ამოცანების გადასაჭრელად. მას მხარს უჭერს სამოქალაქო საზოგადოება, ინფორმაცია და კომუნიკაცია, ტექნოლოგიები, ჰუმანიტარული და სხვა მეთოდები. აღნიშნული დოკუმენტის შესაბამისად, რბილი ძალის მნიშვნელოვან პრიორი-

ტეტად განისაზღვრა რუსეთის პოზიტიური იმიჯის დამკვიდრება საზღვარგარეთ. ამ მიზნის მისაღწევად აუცილებლობას წარმოადგენდა შემუშავებულიყო საზოგადოებრივ აზრზე ზემოქმედების ეფექტიანი საინფორმაციო საშუალებები. აგრეთვე ქვეყნის გარეთ მცხოვრებ თანამემამულეების დახმარებით, რუსული კულტურის და ენის პოპულარიზაცია ახლო სამეზობლოში და ევროპაში. 2005 წელს დაარსდა ტელეარხი „რამა თუდეი“, რომელიც მაუწყებლობდა საზღვარგარეთ, ინგლისურ ენაზე. 2007-2014 წლებში შეიქმნა რბილი ძალის ინსტიტუტები, როგორცაა: „რუსკი მირი“, „დემოკრატიის და თანამშრომლობის ინსტიტუტი“, „როსსოტრუდნიჩესტვო“, „გორაკოვის ფონდი“ და „რუსეთის საერთაშორისო ურთიერთობების საბჭო“ და სხვ. [2. 352; 355].

ზემოხსენებული ინსტიტუტები წარმოადგენენ ე.წ. მთავრობით მართულ არასამთავრობო ორგანიზაციებს და სამეცნიერო კვლევით ცენტრებს, რომელთა დანიშნულებას რუსული პროპაგანდის გავრცელება წარმოადგენს. აღსანიშნავია, რომ ისინი არ შემოიფარგლებიან მხოლოდ ეთნიკურად რუს მოსახლეობასთან ურთიერთობით, მათი საქმიანობის სფერო ვრცელდება ყველა იმ ადამიანზე, რომელსაც გააჩნია სიმპატია რუსეთის და მისი კულტურის მიმართ. ფაქტიურად მიზანს წარმოადგენს რუსეთის ეროვნული ღირებულებების გავრცელება და პოპულარიზაცია, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან დასავლური ლიბერალური დემოკრატიის პრინციპებს [11].

ისტორიის დოქტორი გვანცა აბდალაძე იზიარებს დამოუკიდებელი ორგანიზაციის, „ეროვნული განვითარების ფონდი“-ს ექსპერტის ჯესიკა ლუდვიგის და ამავე ფონდის ვიცე-პრეზიდენტ ქრისტოფერ უოლკერის მოსაზრებას, რომ რუსული რბილი ძალის სპეციფიკური მექანიზმებისა და მძიმე შედეგების გამო საჭიროა მისი ცალკე სეგმენტად გამოყოფა და სახელად ბასრი ძალა

ეწოდოს. მისი თქმით ამ ძალის ელემენტებია საბჭოთა პროპაგანდა, დეზინფორმაციის ციფრული შესაძლებლობები და საინფორმაციო ოპერაციები. მისი აზრით ის წარმოადგენს ხისტი და რბილი ძალის ერთგვარ ნაზავს რომელიც მოიცავს: ა) მოხიზვავზე დაფუძნებულ რბილ ძალას, ბ) დეზინფორმაციაზე დაფუძნებულ ცივი ომისდროინდელ პროპაგანდას, გ) პროფესიონალიზმზე დაფუძნებულ სამხედრო ფსიქოლოგიურ ოპერაციების ტექნიკას და დ) დემოკრატიზაციის პროცესის გამოყენებას ავტორიტარიზმის გასაგრძელებლად. ავტორი თვლის, რომ რუსეთის ბასრი ძალის ტექნიკაში არაფერია ახალი. ის ცივი ომის დროინდელი პროპაგანდის ერთგვარ რეინკარნაციას წარმოადგენს, რომელშიც კომუნისტური იდეოლოგია ჩანაცვლებულ იქნა კონსერვატივით, რელიგიით და ისტორიული სამართლიანობის მანიპულაციით [12. 90;104].

რუსეთის ექსპერტთა წრეებში არსებობს განსხვავებული მიდგომები რბილ ძალასთან დაკავშირებით, რომელთა საფუძველზე, პოლიტიკურ მეცნიერებათა დოქტორი ალექსანდრე სერგუნინი აკეთებს საკუთარ დასკვნას. მისი განმარტებით, რუსული რბილი ძალა ერთის მხრივ გამოიყენება, როგორც მდიდარი ისტორიული წარსულის მქონე, დიადი რუსეთის სტატუსის შესანარჩუნებელი ინსტრუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს მსოფლიო წესრიგს და აიძულებს დასავლეთს დაემორჩილოს მის წესებს. მეორე მხრივ კი, რბილი ძალა გამოიყენება რუსეთის ეროვნული ინტერესების გავრცელებისთვის სხვა სახელმწიფოებში, რაც გამოიხატება დასავლეთის საპირწონე სხვადასხვა კოალიციების შექმნაში. ასევე აღსანიშნავია, რომ კრემლს გააჩნია განსხვავებული მიდგომები იმისდა მიხედვით, თუ ვისი მისამართით იყენებს ის რბილ ძალას. „ახლო სამეზობლოს“ მასშტაბით მისი გამოყენების შემთხვევაში ძირითადი ყურადღება გამახვილებულია ისეთ ინსტრუმენტებზე,

როგორცაა ეკონომიკური მიმზიდველობა და იქ მცხოვრები თანამემამულეები. დასავლეთის ქვეყნებში კი რბილი ძალის გამოყენება ძირითადად ორიენტირებულია ენერგორესურსებით მანიპულაციაზე და კულტურის ინსტრუმენტებზე [2].

შესაძლებელია ითქვას, რომ ზემოხსენებულ ექსპერტთა მოსაზრებები გადმოსცემენ რუსული რბილი ძალის ძირითად არსს. ერთის მხრივ მას მომხიზვლელობა გააჩნია, თუმცა ის მხოლოდ ზედაპირული ხასიათისაა. აღნიშნულს განაპირობებს, როგორც მოჩვენებითი დემოკრატიზაციის პროცესები, ასევე პროპაგანდისა და დეზინფორმაციის წარმოება. მეორე მხრივ, რუსული რბილი ძალა მიჩნეულია ინსტრუმენტად, რომელიც ახდენს რუსეთის განდიდებას მისი „ჰეროიკული წარსულის“ და ევროპის ერთადერთ დამცველად წარმოჩენის გზით. ის უპირისპირდება დასავლურ რბილ ძალას მის ახლო სამეზობლოში და ახდენს ლიბერალური დემოკრატიის პრინციპების დემონიზაციას. აგრეთვე, პოლიტიკური ზეგავლენის ბერკეტების მოპოვების მიზნით კრემლი ცდილობს, რაც შეიძლება მეტად ეკონომიკურად დამოკიდებული გახადოს პოსტსაბჭოთა ქვეყნები რუსეთის ბაზარზე, ხოლო ევროპული სახელმწიფოები მის მიერ მოწოდებულ ენერგორესურსებზე. საბოლოოდ კი, დასავლური რბილი ძალის მოდელისგან განსხვავებით, კრემლი, აღნიშნულ ინსტრუმენტს მოწინააღმდეგე სახელმწიფოს შესუსტების და მისი მოსახლეობის მანიპულაციისთვის იყენებს. აღნიშნულ შეხედულებებთან დამატებით უნდა ითქვას, რომ რუსეთის მიერ წარმოებული რბილი ძალა მიზნად ისახავს მტრულად განწყობილი ან მისი დაინტერესების ქვეშ მყოფი ქვეყნებისთვის ზიანის მიყენებას სამხედრო-პოლიტიკურ ან სოციალურ-ეკონომიკურ სფეროში, რაც მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს მისი, ჯ. ნაის რბილ ძალასთან შედარების დროს. აქედან გამომდინარე უნდა

ითქვას, რომ რუსული „რბილი ძალა“ არის ბრძოლის საშუალება სამხედრო კომპონენტის გარეშე. შესაბამისად ის ჰიბრიდული ომის შემადგენელ ელემენტს უფრო წააგავს, ვიდრე დასავლური მოდელის მსგავს, მომგებიან ურთიერთანამშრომლობაზე ორიენტირებულ მექანიზმს. მის შემადგენელ კომპონენტებად შესაძლებელია მოვიზიროთ, როგორც პოლიტიკური ასევე ენერგეტიკული და საინფორმაციო ზეწოლა. შესაბამისად, დამალუბის, პროპაგანდისა და დეზინფორმაციის მეშვეობით ის ახდენს მოწინააღმდეგე სახელმწიფოს საზოგადოების მანიპულაციას და მისი მმართველი ელიტის გადაწყვეტილებებზე ზემოქმედებას. პრაქტიკულად მასში გაერთიანებულია ყველა არასამხედრო საშუალება, რომელიც შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას კრემლის საგარეო პოლიტიკური ინტერესების სასარგებლოდ. მათი ძირითადი ძალისხმევა კი მიმართულია დასავლური სამყაროს წინააღმდეგ და პოსტსაბჭოთა სივრცეში დომინანტი სახელმწიფოს სტატუსის აღდგენისთვის. თუმცა ახლო სამეზობლოში ის ხისტი ძალის გამოყენებისთვის აუცილებელი პოლიტიკური ფონის შესაქმნელადაც გამოიყენება. ამის მაგალითად შესაძლებელია მოვიყვანოთ საქართველოს [13, 17] და უკრაინის ოკუპირებული რეგიონების მოსახლეობის პასპორტიზაცია [14].

აღნიშნული პროცესი აუცილებელი იყო, რათა საკუთარი სამხედრო აგრესიის დაწყების ერთ-ერთ მიზეზად სწორედ ოკუპირებულ რაიონებში საკუთარი თანამემამულეთა დაცვა დასახელებულიყო. რუსული რბილი ძალა შესაძლებელია იყოს მიმზიდველიც და ეკონომიკური თანამშრომლობის ფუნქციაც მოიხდოს, თუმცა რეალურად მას სულ სხვა დანიშნულება ექნება. ამის თვალსაჩინო მაგალითია ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის დაარსება, რომლის შექმნის მიზანი არათუ ეკონომიკური თანამშრომლობა, არამედ ე.წ. ევრაზიანისტუ-

ლი იდეის განხორციელების მცდელობა და ევროკავშირის საპირწონე ორგანიზაციის დაარსება იყო, რომელიც ევროატლანტიკური სტრუქტურების გაფართოების პრევენციასაც წარმოადგენდა.

ამგვარად, შესაძლებელია ითქვას, რომ რუსეთის მიდგომა „რბილი ძალის“ მიმართ მნიშვნელოვნად განსხვავდება დასავლური მოდელისგან. ის ძირითადად ორიენტირებულია, პოპულარიზაცია გაუკეთოს რუსულ კულტურას, ენას, ისტორიას, გამოკვეთოს ევრაზიული ხალხების საერთო მეკვიდრეობის მნიშვნელობა და წარმოაჩინოს რუსეთის ხელისუფლება, როგორც მართლმადიდებლური მორალის და ღირებულებების დაცვის ერთადერთი გარანტი. დასავლეთისგან განსხვავებით, რუსეთი არ სთავაზობს პარტნიორებს ორმხრივად მომგებიან პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ თანამშრომლობას. საგარეო პოლიტიკის განხორციელების პროცესში რუსული „რბილი ძალა“ ძირითადად ანტიდასავლური საინფორმაციო კამპანიის წარმოებას ეფუძნება. ფაქტიურად, ის კრემლის მიერ განხორციელებული საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი ინსტრუმენტია, რომელიც რუსეთის ეროვნულ ინტერესებს ემსახურება [11].

მასალების შესწავლის საფუძველზე და ექსპერტული მოსაზრებების განხილვისა შედეგად შესაძლებელია ითქვას, რომ:

1. რუსული რბილი ძალა შემუშავებული იყო ეროვნული ინტერესების დაცვის მიზნით, რომლებიც დაკავშირებულია პოსტსაბჭოთა სფეროში გავლენის აღდგენასა და საერთაშორისო ასპარეზზე პოლიტიკური ბერკეტების მოპოვებასთან;
2. დასავლური რბილი ძალისგან განსხვავებით რუსული რბილი ძალა მიმართულია მიიღოს ცალმხრივი პოლიტიკური გამორჩენა და მიზნად ისახავს მოწინააღმდეგე ან დაინტერესების ქვეშ მყოფი სახელმწიფოსთვის ზიანის მიყენებას;

3. რბილი ძალა გამოიყენება სამხედრო ელემენტის გამოყენებისთვის შესაბამისი პირობების შესაქმნელად;

4. რბილი ძალა რუსული ჰიბრიდული ომის შემადგენელ არასამხედრო არსენალს წარმოადგენს;

5. რუსეთის საგარეო-პოლიტიკური ინტერესი, მულტიპოლარულ მსოფლიოში იყოს რეგიონალური ლიდერი, ეწინააღმდეგება დასავლური მოდელის პრინციპს ეკონომიკური გლობალიზაციის ანუ ურთიერთდამოკიდებულების შესახებ.

GEORGE KHUBULASHVILI

THE WEST'S AND RUSSIA'S DIFFERENT APPROACH TO "SOFT POWER"

Summary

This article discusses the different approaches of the Western world and Russia to "soft power". The famous American scientist Joseph Nye introduced the new term "soft power" to the world at the end of the 80s of the 20th century. According to his definition, it is the ability of the state to influence other international actors by creating positive moods and attitudes without using "hard power". In fact, it is a cultural force through which states fulfil their foreign policy goals. It is based on three main elements such as culture, political values and foreign policy. The most important and principled element that defines soft power as a culture-based means of influence is the voluntary nature of its use and respect of liberal principals. That is, its realization is carried out based on the common wishes of the parties, and not by violent and arbitrary methods.

While J. Nye established the term "soft power", the Soviet Union was counting the last years of its existence. The collapse of the socialist camp and the appearance of new international actors on the world stage created a favorable ground for the use of Western soft power. Through its efforts, Westernization of the main part of the European states of the former socialist camp was carried out. The mentioned circumstance was totally unacceptable for the ruling elite of Russia.

President V. Putin aimed to regain influence over the former Soviet countries, for which it was necessary to make some changes in foreign policy. In 2007, the term "soft power" appeared for the first time in official Russian documents. This mechanism was created as a tool for influencing neighboring states. Despite the establishment of a similar term, its content is significantly different from the Western "soft power".

In fact, the ruling elite of Russia have developed a mechanism against the Western model. First of all, its purpose is to demonize liberalism and create negative sentiments against Western democracy in its neighboring states. His second task is to present Russia as the only defender of traditions, national identity and Orthodoxy in the world.

A. Dugin's ideological model of neo-Eurasianism played a big role in its development. It is based on conservative values and opposes the Anglo-Saxon civilization, namely the Europe-US-Canada alliance. A. Dugin states that the mentioned countries are maritime states whose main values are freedom, individualism and market economy, and from an ideological point of view they support the globalization of ultra-liberalism.

According to neo-Eurasianism, Eurasia in its essence includes the conservative philosophy of continentalism - typical for terrestrial states, whose main values include traditionalism and religion.

Thus, Russia and the Western world have different approaches to soft power. The Western model aims to pursue mutually beneficial policies based on attractiveness in accordance with one's own interests. In the case of Russia, it is possible to include all instruments that do not fit into the definition of hard power in the definition of soft power. At the same time, it aims only to pursue its own political interests, for which it convinces the targeted state with the support of propaganda, disinformation or anti-systemic forces. Accordingly, the mentioned approach has nothing to do with the basic understanding of soft power.

Key words: Soft Power, Hard Power, Liberalism, neo-Eurasianism, Individualism, Continentalism.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. J. S. Nye, Jr., *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs, 2004).
2. Alexander Sergunin, Leonid Karabeshkin, *Understanding Russia's "Soft Power" Strategy*, Political Studies Association, London, 2015
3. ფანჭულიძე ე., „რბილი ძალა რუსულად: პროპაგანდის დაბალანსების პოლიტიკა“, გამოწვევები და საფრთხეები, ივნისი 2017/გამოცემა N5
4. დანელია ლ., „რუსეთის რბილი ძალა საქართველოს წინააღმდეგ“, „ნატო, ევროპა უსაფრთხოება“ - ელექტრონული ჟურნალი, 2021. <http://articles.yata.ge/?p=440>
5. საქართველოს მთავრობის დადგენილება №202, თავდაცვის სტრატეგიული მიმოხილვა 2017-2020 წწ.-ის დამტკიცების შესახებ, 2017
6. საქართველოს მთავრობის განკარგულება №765, ევროკავშირსა და ნატოში საქართველოს გაწევრების კომუნიკაციის შესახებ საქართველოს მთავრობის სტრატეგიის 2017-2020 წლებისთვის დამტკიცების თაობაზე, 2017
7. Бурдин Г. Н., „Политический имидж России и «мягкая сила»“.2017;
8. Nye Jr. Joseph, „Think Again: Soft Power“, *Foreign Affairs*, February 23, 2006;
9. Andrey Makarychev, *Russia in a multipolar world: Role identities and "cognitive maps"*, Revista CIDOB d'afers internacionals, n.º 96, 2011
10. Alexander Dugin, *EURASIAN MISSION AN INTRODUCTION TO NEO-EURASIANISM*, Arktos media lmt, 2014
11. Vladislava Vojtišková, Vít Novotný, Hubertus Schmid-Schmidfelden, Kristina Potapova, *The Bear in Sheep's Clothing, Russia's Government-Funded Organisations in the EU*, Martens Centre, 2016
12. აბდალაძე გ., „რბილი ძალა საერთაშორისო ურთიერთობებში“, WESA, თბ., 2020
13. საქართველოში მომხდარ კონფლიქტთან დაკავშირებული ფაქტების დამდგენი დამოუკიდებელი საერთაშორისო მისია, ტომი II, 2009
14. Указ Президента Российской Федерации № 183, Об определении в гуманитарных целях категории лиц, имеющих право обратиться с заявлениями о приеме в гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке, 2019